

Az erdőpedagógia gyakorlata az erdészeti erdei iskolákban

(Practice of Forest Pedagogy in Forestry Schools Operated by Forest Companies)

Puskás Lajos*

DALERD Dél-alföldi Erdészeti Zrt.
Tájékoztatási Központ
OEE Erdészeti Erdei Iskola Szakosztály elnök

Kivonat

Az erdészeti erdei iskolák több mint két évtizedes tevékenysége az erdészeti kommunikáció sikertörténetének egyik fontos eleme. Az itt szerzett tapasztalatok lehetőséget biztosítanak a továbbfejlődésre. Az erdészeti erdei iskolákban az elmúlt időszakban megszólított több száz ezres lakosságrész ma már sokkal inkább magáénak érzi az erdők ügyét, és számukra mára könnyebben megfogalmazhatók az erdőért dolgozó erdész szakma törekvései. A tevékenység fő célcsoportja az általános iskolások korosztálya. Érdemes kiemelni az erdészeti erdei iskolák gyakorlati jellegű ismeretátadásának fontosságát, valamint a környezeti nevelésben betöltött szerepét.

Kulcsszavak: erdei iskola, erdészeti erdei iskola, erdőpedagógia, fenntarthatóság, kommunikáció, erdőgazdálkodás, célcsoport, környezeti nevelés, gyakorlatorientáltság, tévhitek

Abstract

The more than 20 years activity of forestry schools operated by forest companies is an important element of the success story of forestry communication. Experience gathered here gives an opportunity for further development. The more, than hundred thousand people addressed in forestry schools will have a different attitude towards the issues of forestry and the specific goals of specialists working for the forests. Age target group of the activity are school children. It is important to stress the practical importance of knowledge transfer of the forestry schools operated by forest companies and their role in environmental education.

Keywords: forestry school, forestry schools operated by forest companies, forest pedagogy, sustainability, communication forest management, target group, environmental education, misconceptions, practical orientation

1. Az OEE Erdészeti Erdei Iskola Szakosztálya

Az Országos Erdészeti Egyesület tagjaiból szerveződött szakosztály azokat a szakembereket és szimpatizánsokat tömöríti, akik valamilyen módon kapcsolatban állnak a környezeti nevelés, az erdészeti gyakorlat és az erdészettudomány határmezsgyéjén működő erdészeti erdei

* puskas.lajos@dalerd.hu

iskolákkal. Az Erdészeti Erdei Iskola Szakosztály arra a három évszázados tapasztalatra, dinamikusan fejlődő kultúrára építi tevékenységét, amellyel az erdész szakemberek megteremtették egy korlátozottan rendelkezésre álló természeti erőforrás, az erdő, fenntartható kezelését, a vele való bölcs gazdálkodást. Ebben a közösségben az erdészeti szakemberekkel közösen dolgoznak kiváló pedagógusok, természetvédők, ökológusok és számtalan más szakma képviselői. Minden tag a tudása legjavát adja a szakosztály céljainak megvalósítása érdekében, miközben vállalják az ország egyik legöregebb, 151 éves civil szerveződésével, az Országos Erdészeti Egyesülettel az azonosságot.

2. Célok

A szakosztály célja, hogy az erdő – ezen keresztül a természet – iránt pozitív attitűd alakuljon ki a lakosság, elsősorban a fiatal generáció körében. Válgják ismertté a legbonyolultabb összefüggéseket hordozó és leggazdagabb természeti objektum, az erdő, valamint az ezt kezelő különböző szintű erdész szakemberek munkája, törekvései. Mindeközben teljesüljenek azok a pedagógiai célok, amelyekre az „erdei iskola” pedagógiai fogalmat létrehozták. Tehát valósuljanak meg a gyermekek szocializációjával, a gyakorlatorientáltsággal kapcsolatos elvárások, épüljenek hidak a tantárgyanként tanított tudásszeletek között. A programok alkalmazkodjanak a mindenkor helyszínek adottságaihoz és a közönség korosztályi sajátosságaihoz.

3. Stratégia

A fenntartható erdőgazdálkodás megteremtésének stratégiája nem nélkülözheti a kommunikáció megvalósítását. A kommunikációs feladatok egyik szegmense az a hosszútávra kiható tevékenység, amelyek érdekében iskolát – nevezetesen erdészeti erdei iskolát – kell teremteni. Létre kell hozni a szellemi terméket, a tudás- és ismeretsomagot az átadásához szükséges módszerekkel együtt. Ki kell választani a feladat végrehajtására alkalmas személyzetet, gondoskodni kell kiképzésükről és rendszeres továbbképzésükről és fejlesztésükről. Végül pedig létre kell hozni a szükséges infrastruktúrát, és gondoskodni kell annak fenntartásáról, sőt fejlesztéséről. Mindezeket úgy kell megvalósítani, hogy pusztán megjelenésükből, működési sajátosságaikból, mindennapi gyakorlatukból lépten-nyomon sugározzon: az erdész szakma a fenntarthatóság vezérelve alapján tevékenykedik. Végezetül pedig a stratégia elengedhetetlen elemévé kell fejleszteni a kommunikációban megvalósuló visszacsatolás mechanizmusát.

4. Főbb üzenetek

Az erdészeti erdei iskolák legfőbb üzenete, hogy van megoldás. Lehetséges egy korlátozottan rendelkezésre álló természeti erőforrással úgy gazdálkodni, hogy a fenntarthatóság irányelvei megvalósuljanak. Fontos azonban tudni, és fontos ezt tudatni is, hogy ez a gazdálkodás egy nagyon dinamikus feltételrendszer közepette valósulhat csak meg. Nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az erdészeti és ökológiai ismeretek fejlődésétől kezdve a társadalom erdővel szembeni elvárás csomagjáig bezárólag minden folyton változik.

5. Célcsoportok

Az Erdészeti Erdei Iskola Szakosztály által elvégzett felderítő jellegű szociológiai felmérések és más kutatási eredmények alapján a leghatékonyabb üzenetátadást a 6-12 éves korosztály számára lehet megvalósítani. Ennek megfelelően a szakosztályban dolgozók legfőbb célcsoportja az általános iskolák diákjai. Természetesen a mindennapokban az ettől eltérő csoportokat vagy akár egyéneket is fogadják a szakemberek, korosztályuknak megfelelően összeállított programokkal.

6. Minőség

Az Erdészeti Erdei Iskola Szakosztály az OEE és a szakosztály céljainak minél hatékonyabb elérése érdekében minőségbiztosítási rendszert dolgozott ki, és működtet. A rendszer ugyanakkor szolgálja a vendégkört is megfelelő tájékoztatással és minőségi garanciákkal. A minősített erdészeti erdei iskolai címet viselők programjaikat úgy állítják össze, hogy azokban legalább 60% részarányban erdőpedagógiai erdőpedagógiai programok legyenek. Az erdőpedagógiai programok fő témakörei:

- az erdő, mint életközösség (fajismeret és ökológia),
- az erdő, mint megújuló természeti erőforrás,
- az erdő és az ember,
- az erdő és a klíma kapcsolata,
- a fenntartható erdőgazdálkodás,
- az erdész munkája.

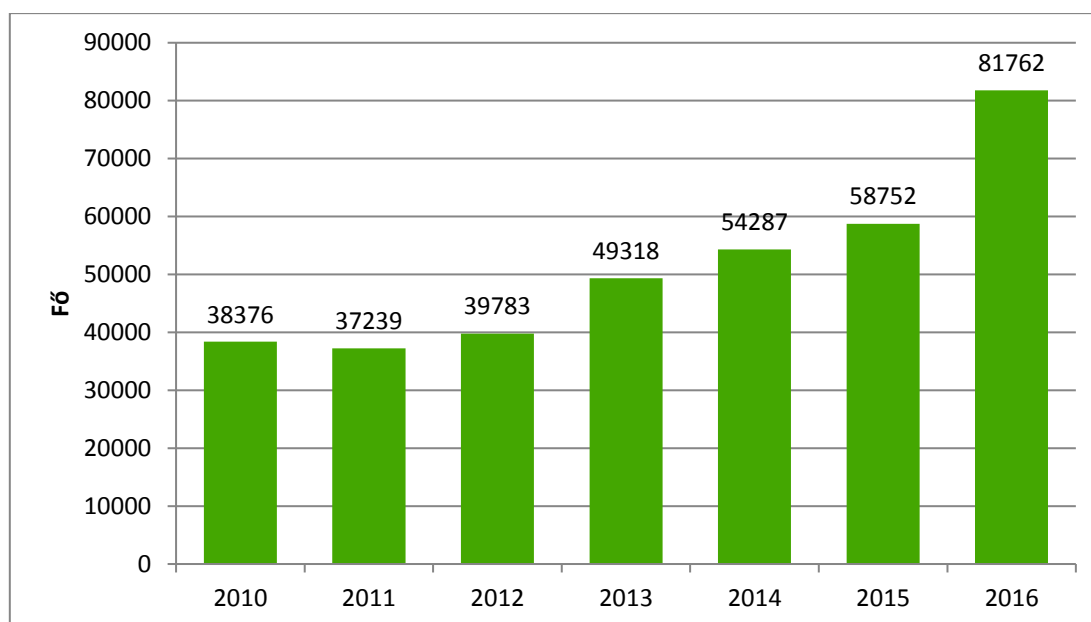
A szakosztály a minőségbiztosítási rendszer gazdája, és mint ilyen nagy hangsúlyt fektet a rendszer menedzselésére. A rendszerhez tartozás rangot kell, hogy jelentsen amellet, hogy kötelezettségekkel jár. A minőségbiztosításban szereplő erdészeti erdei iskolák közös honlapon szerepelnek (www.erdeszetierdeiiskolak.hu), közös arculati elemekkel rendelkeznek. A szakosztály évente két alkalommal, rendezvényein a továbbképzést is biztosítja.

7. Gyakorlati tapasztalatok

A több mint két évtizedes múltra visszatekintő, tudatos és szervezett hosszú távú kommunikáció hatásait már ma is tapasztalni lehet. Folyamatosan növekszik a szakosztály tagjaihoz visszakanyarodó, volt erdészeti erdei iskolások száma, mint szakdolgozatot készítő vagy diplomatervező diák. De a napi kommunikációban is egyre nagyobb szerepet kapnak a szakosztály tagjai és az általuk képviselt magas minőségű erdészeti erdei iskolák.

7.1. Forgalmi adatok

2017-ben az országban 34 minősített erdészeti erdei iskola működik, amelyek közül kettő magánerdészetenél, a többi pedig az állami erdőgazdálkodóknál. Ezeken kívül több helyen működnek még olyan erdészeti erdei iskolai szolgáltatást nyújtó kisebb létesítmények, amelyek még nem érték el a minőségbiztosítási rendszerhez szükséges forgalmi teljesítményt vagy más kritériumot. A minősített erdészeti erdei iskolák forgalmának változását az *1. ábra* szemlélteti.

1. ábra: Az erdészeti erdei iskolák látogatóinak száma (2010–2016)

7.2. Regionális szerveződések

Az országos lefedettségű szakosztályon belül kisebb, földrajzilag egymáshoz közel álló szakmai csoportok, műhelyek jöttek létre. Ki kell emelni a dél-dunántúli csoportot, amely évek óta folytat sikeres tevékenységet nemcsak tagtársaik céljára, hanem a régióban dolgozó pedagógusok, iskolák számára is. Kelet-Magyarországon második éve próbálgatja szárnyait egy hasonló műhely.

7.3. Rendszeres továbbképzések

Az Erdészeti Erdei Iskola Szakosztály évente két alkalommal rendez valamennyi tagja számára rendezvényt, amelyek egyben továbbképzések is. Az év elején csak elméleti előadások hangzanak el. A novemberi két napos rendezvényen az elméleti programok mellett gyakorlati – elsősorban módszertani – bemutatókon, képzéseken gyarapíthatják tudásukat a résztvevők.

7.4. Triviálisnak tűnő, de lényeges módszertani elemek

Az egyre növekvő vendégforgalom és a továbbképzések tapasztalataiból leszűrhető, hogy a pedagógus, ökológus, erdész, természetvédő szakmák határterületeire kialakított programok és módszerek a legkeresettebbek és a leginkább eredményesek. Nem szabad megrettenni a kisebb gyakorlati „munkavégzéses” feladatoktól sem. Ugyanakkor nélkülözhetetlenek a bizalom kiépítésének elemei: a buksi simogatás, a kézen fogva haladás, az odafigyelés, az őszinteség. Fontos építő elem a hitelesség, amit elsősorban az erdészeti gyakorlatban végzett hosszabb-rövidebb múlttal, tapasztattal lehet megalapozni. Törekedni kell a csoportosan végrehajtható, az önállóan megoldható feladatok kialakítására. Építeni kell a gyerekek kezdeményező-képességére. A legnagyobb segítség a felfedezésben, a rácsodálkozásban, a megtapasztalásban megvalósuló mikro méretű kaland formájában jelenik meg. Összefoglalva, úgy kell a programokat végrehajtani, mint ha egy hatalmas, kimeríthetetlen szertárban közlekednénk, ahová csak az üzeneteinket visszük be, de hogy minek a segítségével mondjuk el azokat, az sokszor a felkínálkozó alkalmak, pillanatok döntik el.

8. Gyakori tévhitek

Az erdészeti erdei iskola gyakorlása során felszínre kerülnek olyan témakörök, amelyek egy-egy tévhithez vagy információhiányhoz köthetők.

8.1. Zergetollas kiskalap

Az erdész szakmájáról és magáról az erdészről alkotott kép még ma is romantikus elemekkel díszített. Az erdészeti erdei iskolák feladata, hogy e kép mögé valóságos ismeretek is felsorakoztassanak, megteremtve ezzel az erdész szakma megbecsülését, létrehozva ezzel a párbeszéd kialakításának esélyeit. Ebben a feladatban ugyanakkor rendkívül fontos szerepe van az erdészeti gyakorlatban dolgozó erdész szakembereknek is. Az ő társadalmi szerepvállalásai nélkül ez a küldetés nem lehet tartósan eredményes.

8.2. Ágtiszta törzs keletkezése

A gyakorló erdész számára teljesen meglepő az az ismerethiány, ami a fák magassági növekedését illeti. Az általában jól követhető a laikusok számára, hogy egy adott területen a fiatal fákból több él, mint idősebbek esetében. Ugyanakkor az teljesen meglepő számukra, hogy a fényért való verseny eredményeképpen végbemegy a törzs feltisztulása. A laikus szemlélő számára a látottak alapján a fa koronája folyamatosan terebélyesedik, miközben a növekedés a föld szintjén valósul meg, felfelé tolva a koronát. Érdeemes erre a téves nézetre odafigyelni.

8.3. Évgyűrűk és a fa kora

Általában az évgyűrűk és a fa kora közti összefüggés kisebb korrekciók mellett közismert. A tévhit – kapcsolódva az előző tévhithez – azon alapul, hogy a fa alulról növekszik, tehát bárhol nézzük is a fa metszeteit mindig a fa korának megfelelő évgyűrűt számolhatunk. Helyesen, a faszelet korát tudjuk az évgyűrűk alapján meghatározni, és ez csak akkor jelenti a fa egyed korát, ha az a talaj szintjéről származik.

8.4. Faátmérő, fa kerület és a kor

Lépten-nyomon kerülnek elő különböző számítási feladatok abból a célból, hogy a fa átmérőjéből vagy kerületéből miként lehet egy fa korát meghatározni. Teljesen fölösleges ilyen butaságokkal terhelni a diákokat, hiszen egy fa törzsének vastagodása igen sok tényezőtől függ: fafaj, termőhely szociológiai helyzet stb. Fontos hangsúlyozni, hogy ezek az eltérések még azonos fafaj mellett is számottevőek.

8.5. Északi irány és mohos fa

Az északi irány meghatározásának csak egy szabad állású, egyedi fa esetében van némi jogalapja. Egy zárt erdőben, különösen ahol jelentős cserjeszint található a fa mohosságából egyáltalán nem lehet az északi irányra következtetni. Ez is a fölösleges, ráadásul hibás tudáselemek közé tartozik.

8.6. Gubacs vagy termés

Gyakran előforduló tévhit, hogy különböző gubacsokat is termésnek vélnek. Ennek a tévhitnek azonban hálásak lehetünk, mert számtalan új ismeret átadására, új kihívások teljesítésére ad lehetőséget.

8.7. Visszahagyott holt fa vagy rendetlenség

Különösen az erdőben szegényebb vidékeken a ma már rendszerszerűen a területen visszahagyott álló és fekvő fa értetlenséget szül. Legtöbbször gondozatlanságot, elhanyagoltságot, pazarlást vélnek a jelenség háttérében. Jelentős energiát kell tehát arra fordítani, hogy megvilágítsuk az erdei ökoszisztéma működését, a biológiai változatosság fontosságát, végső soron a fenntartható erdőgazdálkodás mibenlétét.

Az itt felsorolt, korán sem teljes tévhitcsomag rávilágít arra, hogy van mit tenni az erdészeti erdei iskolákban. Érdeemes tovább kutatni ezek után már csak amiatt is, mert új tévhitek is keletkezhetnek. Sőt akár az erdészeti szakma egy-egy állításáról is kiderülhet a tudomány fejlődésének eredményeképpen, hogy hibás nézeteket vallottunk évtizedekig, évszázadokig. De a tévhitek forrásának felderítése, majd kezelése is pozitív eredményekkel kecsegtet.

9. Összefoglalás

Az erdészeti erdei iskolák gyakorlati tevékenysége fontos eleme volt az elmúlt több mint két évtized erdészeti kommunikációs előrehaladásának. A feladat dinamikus értelmezése záloga annak, hogy ez a szerepvállalás a jövőben is eredményes legyen. Ehhez fenn kell tartani a jelenlegi erdészeti erdei iskola hálózat műszaki, szellemi és humán színvonalát. Gondoskodni kell arról, hogy az erdészeti erdei iskolák a fejlesztések segítségével megőrizték mindenkori vezető szerepüket a gyakorlati környezeti nevelés terén.

Felhasznált irodalom

- Puskás L. (1998; 1999): Szociológiai felmérés az erdő-ember kapcsolatáról. Előadás kézirat. (MTA, Budapest, 1998., Győr 1999.)
- Puskás L. (2015): Az erdészeti erdei iskolák tevékenysége, együttműködési lehetőségek az állatkertekkel. Előadás kézirat (Zoopedagógiai konferencia, Budakeszi)
- Puskás L. (2015): Erdészeti erdei iskolák Magyarországon. Előadás kézirat, (Kaán Károly verseny pedagógiai továbbképzés program, Mezőtúr)
- Puskás L. (2016): Erdészeti erdei iskolák szerepe Magyarországon. Előadás kézirat (Kaán Károly verseny pedagógiai továbbképzés program, Mezőtúr)
- OEE (2014): Erdészeti erdei iskolák minősítési eljárása
- OEE Erdészeti Erdei Iskola Szakosztály: Ember-erdő attitűd vizsgálat – Országos felderítő jellegű szociológiai felmérés és értékelés